

(<https://radio808.com>)

🕒 14. kolovoza 2023.

✍️ Emisije (<https://radio808.com/category/emisije/>), MARIJA JURIĆ ZAGORKA: NOVINARKA – SUFRAŽETKINJA – ŽRTVA (<https://radio808.com/category/marija-juric-zagorka-novinarka-sufrazetkinja-zrtva/>)

Hoću li živa dočekati sutrašnji dan? – pitala se Zagorka u pismima prijateljici nekoliko godina prije svoje smrti

Piše: Diana KUČINIĆ

„Zagorka je zakopana pod jednom gomilom laži“, rekla mi je Zagorkina prijateljica Štefica Vrbanić, kad mi je 1992. godine pokazala pisma koja su otkrivala strašnu istinu o posljednjim godinama života prve europske novinarkе i najčitanije hrvatske književnice

*„Namjerili ste se na ustrašenu – staru lavicu koja je tek sada konstatirala da se sama ne može više braniti, pa je skočila iz svojeg grmlja, i stala zavijati u pomoć (...) A činim to odmah jer se ne zna hoću li živa dočekati sutrašnji dan“ – pisala je Zagorka svojoj prijateljici **Štefici Vrbanić**, ispričavajući se što je „upravo luđački stala izrabljivati vašu dobrotu i vaše vrijeme“.*

Jedan od najpoznatijih Zagorkinih portreta snimio je Josip Puclin oko 1955.

Tijekom 1955. i 1956. godine Zagorka je potajice slala pisma iz stana na Dolcu 8, bacajući ih kumici na tržnici ispod svojeg balkona, u koju je imala povjerenje da će ih odnijeti njezinoj prijateljici na Marulićev trg. Štefica Vrbanić pokazala mi je ta Zagorkina pisma 1992. godine i otkrila da su Zagorku posljednjih godina života njezini podstanari i budući

nasljednici **Leo Car** i **Nino Smolčić** potkradali, ponižavali i maltretirali, držeći je zatvorenu u sobi u njezinom stanu, odvojivši je postupno od vanjskoga svijeta. Čak su je i tukli!

Tada sam u Večernjem listu prvi put objavila seriju tekstova o posljednjim godinama života **Marije Jurić Zagorke**, no budući da je u to vrijeme u Hrvatskoj buktio Domovinski rat, otkriveni detalji Zagorkine biografije mogli su postići tek mali odjek, ponajviše u dijelu javnosti koju je ta tema posebno zanimala ili se izravno ticala. I kasnije sam nekoliko puta pisala i govorila o Zagorkinim pismima i svjedočanstvu njezine prijateljice, no ipak je još uvijek premalo medijske i književno-povijesne pažnje zaslužila činjenica da je žena u respektabilnim godinama – još k tome oštroumna i buntovna novinarka i popularna spisateljica – postala žrtva dvojice svojih podstanara. No, pogledajmo i suvremenu crnu kroniku: „Podstanar ubio gazdaricu“, „Mladić prevario i opljačkao staricu u njezinom stanu“, „Žena tri mjeseca ležala mrtva u krevetu“...

Unatoč svim udrugama, pravobraniteljicama i SOS telefonima, koliko je i danas žena pretučeno, zlostavljano, ponižavano, zaboravljeno između svoja četiri zida! I Zagorka je nažalost dijelila takvu sudbinu.

Pa evo i 2023., kad obilježavamo 150. godišnjicu rođenja **Marije Jurić Zagorke**, prilika je da se podsjetimo da je prva europska novinarka i najčitanija hrvatska književnica doslovce umrla pišući, u groznici, proživjevši posljednjih desetak godina u još uvijek nedovoljno razjašnjenim okolnostima sustanarstva i oskudice u stanu na Dolcu 8.

Cijeli je Zagorkin život poput filmskog scenarija u kojem se isprepliću buntovništvo i patnja, talent i neprestani rad, slava i omalovažavanje, podrška i kritika. O njoj su pisali književni kritičari, biografi, književnici, novinari, no svi bi se uspjeli baviti samo dijelom njezinog rada, spotičući se o brojne apsurre, kontradiktornosti i tajne kojima je ovijena Zagorkina biografija. Tajanstvenost je prekrila i Zagorkine posljednje dane u stanu na Dolcu 8, a objavljene su dvije verzije čak i o tome kako je umrla – sjedeći na rubu kreveta kao da se odmara ili ležeći kao da spava!

Dva dana prije smrti zatekla je Zagorku prljavu, u prljavoj sobi s ostacima hrane, jer je podstanari nisu puštali u kupaonicu

„Grize me savjest što nisam rekla istinu ranije, kad se proglasila Zagorkina oporuka“, povjerala mi je **Štefica Vrbanić**. Isprva se bojala, smatrajući da su Zagorkini podstanari **Leo Car** i **Nino Smolčić** doušnici UDBA-e kojoj je deklarirana Hrvatica Zagorka bila trn u oku već i zbog

svojih kontakata s brojnim poznatim osobama iz hrvatskih umjetničkih i političkih krugova. Posjetila je svoju prijateljicu samo dva dana prije njezine smrti. S gorčinom mi je ispričala kako ju je zatekla prljavu, u prljavoj sobi s ostacima hrane – tada joj se Zagorka požalila da je njezini podstanari nisu puštali u kupaonicu!

„Nisu mi dopustili da je vidim mrtvu“, sjećala se sa suzama u očima.

Zagorkina prijateljica Štefica Vrbanić

Život je prolazio, a Zagorkina su pisma pritiskala dno ladice ormara u stanu **Štefice Vrbanić** na Marulićevu trgu. Ne želeći tajnu ponijeti u grob, otvorila mi je pisma koja su tada potvrdila i sumnje **Alekse Vojinovića**, novinara i publicista, koji je kao 18-godišnji novinarski

poletarac 1954. godine pozvoni na vrata stana na Dolcu 8, tražeći intervju od autorice omiljenih romana, pa ju je nastavio posjećivati sljedeće dvije godine i instinktivno bilježiti neke njezine izjave koje su se u pismima **Štefeci Vrbanić** potvrdile kao u ogledalu.

Draga i mila moja!

Očekam nedeljnu poštu da
 Vas samolom na sprostuje što
 vam zapravo propeljujem u vaš
 vratni duševni život i robus
 vaše i vašeg muka dražvejen
 časove što vam predstavim za vaš
 lijepi našti život. Čovjek u
 vašem je gori i životinje i
 tako da ni svojem katyoni
 u kaveza gubim perisobnost
 moji morak plovu u stvarnom
 svjetlu samoce u koji je
 prava krvoločna kabalica.
 To je ratlov da sam upravo
 ludjački stala iprablirati
 vašu dobrotu i vaše prijeme
 sve vaše miče i poštovne
 osobnosti. Nauspriči što se
na nstrajem staru. Lovicu
 koja je tek sada. Koutta tirala
 ota se sama nemote vite braviti
 pa je sbrila u svojoj grunji
 i stuna kampfati u pomu
 ovaš se može, ianjaciti u
 nastajivot. Talun što se dolmas

morali potratiti svoje lijepe časove
 u melijepe surbe - žrtvujući se.
 A mene vrlo žalilo je da me-
 moju voljeti ni nikad nevoliti
 u svojoj glavi. Ali me izbacili
 iz duše ono što me ječe i tuma pri-
 najem svoj grijeh. A čimim to vrhah
 još se neću živu živa dočekati
 sutrašnji dan - naravno uvijek se
 nadam da i za mene i nika na vrome
 svijetu osloboditeljka koja će me učiniti
 bezgriješnom. Ali oni govore što je
 živa. Kako beskrajno zlobno čudo za
 mene. Ali me ce više dugo uzirati tu
 hladno!

Otklam se vrlo slaba - porušena - bezvoljna
 nračna. Alupena izudarana i hteti
 da vašoj gubernskoj pristojnosti ne
 zalaskim izradi svoj gubar
 i zahvalnost. Vi ste me prihvatili
 kad su me svi - odbacili!
 Grlim vas i cjelivam -
 Zagorka

Zag 10/IV

Jedno od pisama koje je Zagorka potajice slala Štefici Vrbanić 1955. i 1956. godine

Vojinovića su pustili u Zagorkinu sobu kad je umrla, 30. studenoga 1957.

„Skamenjen, gutajući suze, u isti mah duboko dirnut ali i užasno ogorčen, nisam znao kako da postupim, dok su me napregnuto promatrali s vrata – da se naklonim, da kleknem, da nešto kažem – i ponio sam se nehotice kao netko kome je sve unaokolo neizmjereno sumnjivo: dohvatio sam njen ručni sat s noćnog ormarića, i potom kao podatak objelodanio u Večernjaku (2. prosinca 1957.) da su kazaljke stale u 3 sata. Dodao sam: Noću? Danju?“ – opisao je **Vojinović** 1992. u Večernjem listu trenutak u kojem je posljednji put vidio Zagorku: mrtvu, „na svojoj ogromnoj postelji kao na odru u dugoj svijetloplavoj kućnoj haljini, kojom se osobito ponosila – u njoj će je i pokopati“.

Zagorkina soba u stanu na Dolcu 8; snimio Aleksa Vojinović, 1955.

Memorijalna soba u stanu na Dolcu 8, na 150. obljetnicu Zagorkinog rođenja 2. ožujka 2023.

Istraživao je **Vojinović** i dokazivao pojedinosti iz Zagorkina života, napisao je o njoj feljtone i reportaže, pa ipak su tek pisma s dna ladice ormara **Štefice Vrbanić** potvrdila istinu o Zagorkinim posljednjim danima.

Tijekom Drugog svjetskog rata Zagorki su zabranjeni javno istupanje i novinarski rad. Oduvijek buntovna, s jasnim političkim stavom o slobodnoj Hrvatskoj i otvorenom borbom za prava žena, bila je trn u oku svojedobno Mađarima, kasnije Nijemcima i endehaziji, pa komunistima. Piše da bi preživjela, svakodnevno diktirajući nastavke romana. Ukoričena izdanja svojih romana nije doživjela. Zahvaljujući angažmanu prijateljice **Štefice Vrbanić**, dobila je mizernu mirovinu iz kategorije „pomoćno osoblje“ i to tek polovinom 1950-ih, nekoliko godina prije nego što je umrla. Njezini podstanari psihički su je i fizički zlostavljali te sustavno pljačkali, krivotvoreći računovodstvene knjige o autorskim honorarima i naknadama.

Zagorka je umrla 30. studenoga 1957. u 85. godini, u svojem stanu na Dolcu 8, nakon što je još prethodne večeri pisala novi nastavak romana. Pokopana je 4. prosinca 1957. na Mirogoju u zajedničku grobnicu zaslužnih građana ispred crkve Krista Kralja.

„Zagorka je zakopana pod jednom gomilom laži“, rekla mi je njezina prijateljica **Štefica Vrbanić**.

Kamo je nestala gomila Zagorkinih knjiga, rukopisa i pisama, gdje su Zagorkini memoari, slike sa zidova, gdje je Zagorkina oporuka?

Nakon što je prva Zagorkina oporuka misteriozno nestala, drugom je oporukom svu njezinu imovinu, uključujući stan u Zagrebu na Dolcu 8 i kuću u Novom Vinodolskom, naslijedio podstanar **Nino Smolčić**, a nakon njegove smrti nepuna tri dana nakon Zagorke, nasljedstvo je prešlo u ruke drugog podstanara **Lea Cara** u 65 posto dijela i njegovog prijatelja i savjetnika **Miroslava Kratkovića** u 35 posto dijela. **Car** je umro 1986. godine i svoj je dio Zagorkine ostavštine prenio na nećakinju u Rijeci. **Kratković** je umro 1990., njega su naslijedili neki drugi ljudi, nepovezani sa Zagorkom.

Kad sam 2006. godine pozvonila na vrata stana na Dolcu 8, prvi kat lijevo, na pločici je pisalo prezime **Car** i nitko nije otvarao. Od susjede prekoputa doznala sam da se u stanu izmjenjuju podstanari: nekoliko su godina tu stanovali Kinezi koji su u Zagrebu otvarali trgovine i restorane, a posljednju je viđala obitelj nekog francuskog diplomata. Pogled iz susjedinog stana na Zagorkin balkon, međutim, otkrivao je samo prašinu i napuštena gnijezda golubova.

Grad Zagreb je početkom 2009. otkupio Zagorkin stan na Dolcu 8 od obitelji **Car** za pozamašnih 450.000 eura iz gradskog proračuna. Iako je istraživačicu Zagorkine biografije, publicisticu i aktivistkinju **Slavicu**

Jakobović-Fribec 2008. godine Skupština grada Zagreba proglasila Zagrepčankom godine upravo zato što je osmislila Dane Marije Jurić Zagorke i pokrenula inicijativu za otkup Zagorkinog stana u kojem se trebao otvoriti Zagorkin memorijalni centar, stan je predan na korištenje Centru za ženske studije. Doduše, uređena je soba posvećena Zagorki i održavaju se memorijalni programi uglavnom vezani uz obljetnice njezina rođenja i smrti, ali daleko je to od želje **Marije Jurić Zagorke** da njezinom imovinom raspolaže Hrvatsko novinarsko društvo, a stan na Dolcu s čijeg se balkona kao sa kazališne galerije pruža pogled na šarenu pozornicu najzagrebačkije tržnice postane njezin muzej i mjesto susreta novinara, književnika, njezinih čitatelja...

No, kamo je nestala gomila Zagorkinih knjiga, rukopisa i pisama iz ormara? Gdje su Zagorkini memoari, čijih je prvih stotinjak stranica za života predala Društvu novinara? Gdje je Zagorkin posljednji, nedovršeni roman? Gdje su slike sa zidova, fotografije i originalni crteži **Andrije Maurovića** i **Otta Antoninija**, ilustratora njezinih romana? Gdje je Zagorkina oporuka koju je sastavio odvjetnik **dr. Ivo Politeo** i prema kojoj je sva Zagorkina ostavština trebala pripasti Hrvatskom novinarskom društvu? I napokon, jesu li Zagorkini podstanari i nasljednici **Nikola Smolčić** i **Leo Car** bili njezini dobrotvori ili njezini mučitelji?

Zagorka u svojoj sobi ispred polica prepunih povijesnih knjiga i bilješki kojima se služila pišući svoje romane; snimio Zvonko Grčman, veljača 1955. (iz knjige Bore Đorđevića: „Zagorka – kroničar starog Zagreba“)

Brojna su pitanja iz Zagorkine biografije još uvijek bez pravog odgovora, posebice detalji iz zadnjih desetak godina njezina života. Što se u Zagorkinom stanu uistinu događalo prije sedamdesetak godina naslućuje se iz pisama koja je čuvala njezina prijateljica **Štefica Vrbanić**. I dok su likovi iz Zagorkinih romana kao u najpopularnijim televizijskim sapunicama pobjeđivali nesreće i zlo koje bi im život donio, njihova je autorica svoj život živjela u neostvarenoj potrazi za ljubavi i istinom.

Štefica Vrbanić umrla je 26. lipnja 2003. u 94. godini. Novinar **Aleksa Vojinović** umro je 25. kolovoza 2008. u 72. godini. Sve je manje ljudi koji su Zagorku poznavali i koji danas mogu posvjedočiti o njezinom životu. Ipak, zahvaljujući istraživačima njezine biografije i brojnim ljubiteljima njezinih romana i među mladim generacijama, još se uvijek pomalo nadograđuje fascinantna priča o pametnoj ali zlostavljanoj djevojčici, samosvjesnoj ali nesretnoj ženi, žestokom borcu za prava žena i srčanoj, rodoljubnoj, talentiranoj ali omalovažavanoj novinarki, hrvatskoj najčitanijoj ali nikada dostojno priznatoj književnici – **Mariji Jurić Zagorki**.

(nastavlja se)

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

< Prethodna objava (<https://radio808.com/na-natjecaju-havc-a-medu-ostalima-odbijeni-filmovi-vinka-bresana-zrinka-ogreste-dalibora-matanica-arsena-ostojica-branka-schmidta/>)

Sljedeća objava >

IMPRESSUM

Nakladnik: Udruga "Multimedijalist"

Ulica Franje Petračića 6 (HUB385)

10000 Zagreb

Urednik elektroničke publikacije: Leo Hekman

Uredništvo: Dominik Janković, Jasmin Redžepagić i Gordan Antić

mail: info@radio808.com

mob: +385 99 540 9486

PRATITE NAS

(<https://www.facebook.com/radio808/>)

(<https://twitter.com/radio808/>) ^{PRETR}

(<https://www.youtube.com/channel/UCcaapzbbpKfCCQLXp-abulg>)

(<https://www.instagram.com/radio808/>)

AŽI STRANICU

Pretraži

RADIO808.COM 2018. // DEVELOPMENT BY PROGRAMIRANJEZAWEB.COM

([HTTP://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/](http://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/))